

II

(Komunikaty)

KOMUNIKATY INSTYTUCJI, ORGANÓW I JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH
UNII EUROPEJSKIEJ

KOMISJA EUROPEJSKA

KOMUNIKAT KOMISJI

w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej „Ratujmy pszczoły i rolników! W kierunku przyjaznego dla pszczoł rolnictwa służącego zdrowemu środowisku”

(2023/C 148/01)

1. WPROWADZENIE: INICJATYWA OBYWATELSKA

Obywatele UE mogą zwrócić się do Komisji Europejskiej o przedstawienie wniosku dotyczącego przepisów w sprawie, która ich zdaniem wymaga podjęcia działań prawnych w celu poszanowania traktatów UE. Aby to zrobić, muszą przedłożyć europejską inicjatywę obywatelską na podstawie art. 11 ust. 4 Traktatu o Unii Europejskiej, co wymaga zebrania podpisów co najmniej miliona obywateli znacznej liczby państw członkowskich UE. Szczegółowe zasady dotyczące europejskiej inicjatywy obywatelskiej określono w rozporządzeniu (UE) 2019/788 ⁽¹⁾ („rozporządzenie w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej”).

Inicjatywa pt. „Ratujmy pszczoły i rolników! W kierunku przyjaznego dla pszczoł rolnictwa służącego zdrowemu środowisku” ⁽²⁾ jest siódmą europejską inicjatywą obywatelską, która osiągnęła próg wymagany w Traktacie i rozporządzeniu w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej ⁽³⁾. Aby chronić pszczoły i zdrowie ludzi, w ramach inicjatywy wzywa się Komisję do przedstawienia wniosków ustawodawczych dotyczących stopniowego wycofywania do 2035 r. syntetycznych pestycydów w celu przywrócenia różnorodności biologicznej oraz wspierania rolników w okresie przejściowym w sposób opisany poniżej.

- Stopniowe wycofywanie syntetycznych pestycydów w rolnictwie UE, poczynając od najbardziej niebezpiecznych, tak by do 2030 r. zmniejszyć ich stosowanie o 80 %, a do 2035 r. wyeliminować je całkowicie.
- Przywrócenie naturalnych ekosystemów na obszarach rolniczych, tak by rolnictwo stało się nośnikiem procesu odbudowy różnorodności biologicznej.
- Reforma rolnictwa poprzez nadanie priorytetowego znaczenia drobnym, zróżnicowanym i zrównoważonym gospodarstwom rolnym, wspieranie szybkiego rozpowszechniania się praktyk agroekologicznych i organicznych oraz umożliwianie niezależnego szkolenia rolników i prowadzenia badań nad uprawami wolnymi od pestycydów i od organizmów zmodyfikowanych genetycznie.

⁽¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/788 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej (Dz.U. L 130 z 17.5.2019, s. 55).

⁽²⁾ https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2019/000016_pl

⁽³⁾ Od czasu przedstawienia Komisji tej europejskiej inicjatywy obywatelskiej pojawiły się jeszcze dwie ważne inicjatywy, dzięki czemu łączna liczba tego rodzaju inicjatyw, które osiągnęły wymagany próg, wzrosła do dziewięciu.

Na wniosek organizatorów tej europejskiej inicjatywy obywatelskiej z 31 lipca 2019 r. Komisja zarejestrowała inicjatywę ⁽⁴⁾ 30 września 2019 r. Z uwagi na fakt, że inicjatywa dotyczyła zbierania deklaracji poparcia w czasie pandemii COVID-19, kwalifikowała się do przedłużenia o rok terminu 12 miesięcy (na zbieranie podpisów od 30 września 2019 r. do 30 września 2021 r.) ⁽⁵⁾. 7 października 2022 r., po zweryfikowaniu deklaracji poparcia zebranych przez organy państw członkowskich, organizatorzy przedłożyli inicjatywę Komisji. Komisja zbadała inicjatywę na podstawie rozporządzenia w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej, które ma zastosowanie od 1 stycznia 2020 r.

Organizatorzy szczegółowo wyjaśnili cele inicjatywy na spotkaniu z Komisją, które odbyło się 25 listopada 2022 r. Przedstawili ją podczas wysłuchania publicznego zorganizowanego przez Parlament Europejski 24 stycznia 2023 r. 14 grudnia 2022 r. Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął opinię w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej ⁽⁶⁾. 16 marca 2023 r. w Parlamencie Europejskim odbyła się debata plenarna w sprawie przedmiotowej inicjatywy.

W niniejszym komunikacie przedstawiono prawne i polityczne wnioski Komisji dotyczące inicjatywy oraz wszelkie działania, które Komisja zamierza podjąć w odpowiedzi na podstawie art. 15 ust. 2 rozporządzenia w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej.

2. KONTEKST

2.1. Gospodarstwa i systemy rolnicze w UE

W UE jest około 9 mln gospodarstw rolnych. Około 39,5 % z nich specjalizuje się w uprawach polowych (takich jak zboża, rośliny oleiste i białkowe), a 21,5 % w uprawach trwałych, z czego 4,7 % to winnice. Około 21,7 % gospodarstw specjalizuje się w produkcji zwierzęcej, a niewielki odsetek w produktach ogrodniczych (2,3 %). Około 14,2 % gospodarstw to gospodarstwa mieszane (produkujące kombinację różnych upraw lub zwierząt gospodarskich) ⁽⁷⁾. 30 % powierzchni użytków rolnych stanowią trwałe użytki zielone.

Względna większość gospodarstw (42,6 %) posiada mniej niż 2 ha użytków rolnych, a 21,2 % – od 2 ha do 5 ha⁷. Sytuacja zatrudnienia w gospodarstwach rolnych może być bardzo różna. Na przykład w bardzo małych gospodarstwach często niemożliwe jest uzyskanie płacy zapewniającej utrzymanie na minimalnym poziomie dla prowadzących je rolników.

Udział użytków rolnych objętych rolnictwem ekologicznym wzrósł w latach 2012–2020 średnio o 5,7 % rocznie. W 2020 r. rolnictwo ekologiczne obejmowało 14,7 mln hektarów, czyli 9,1 % gruntów rolnych UE ⁽⁸⁾. Około 42 % użytków rolnych objętych rolnictwem ekologicznym stanowią trwałe użytki zielone, a następnie zielonki (17 %), zboża (16 %), uprawy trwałe (11 %), uprawy przemysłowe (4 %) i suszone nasiona roślin strączkowych (3 %) ⁽⁹⁾.

⁽⁴⁾ Decyzja Komisji (UE) 2019/1566 z dnia 4 września 2019 r. w sprawie proponowanej inicjatywy obywatelskiej zatytułowanej „Ratujmy pszczoły i rolników! W kierunku przyjaznego dla pszczół rolnictwa służącego zdrowemu środowisku” (Dz.U. L 241 z 19.9.2019, s. 10).

⁽⁵⁾ W ramach inicjatywy skorzystano z przedłużenia okresu zbierania wniosków na podstawie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1042 z dnia 15 lipca 2020 r. ustanawiające środki tymczasowe dotyczące terminów mających zastosowanie do etapów zbierania, weryfikacji i badania przewidzianych w rozporządzeniu (UE) 2019/788 w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej w związku z wystąpieniem epidemii COVID-19 (Dz.U. L 231 z 17.7.2020, s. 7), Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2020/2200 z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie przedłużenia terminów zbierania deklaracji poparcia dla niektórych europejskich inicjatyw obywatelskich zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1042 (Dz.U. L 434 z 23.12.2020, s. 56) oraz Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2021/360 z dnia 19 lutego 2021 r. w sprawie przedłużenia terminów zbierania deklaracji poparcia dla niektórych europejskich inicjatyw obywatelskich zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1042 (Dz.U. L 69 z 26.2.2021, s. 9).

⁽⁶⁾ NAT/868-EESC-2022

⁽⁷⁾ Eurostat: wskaźniki gospodarstw rolnych według statusu prawnego gospodarstwa, powierzchni użytkowanych użytków rolnych, typu i wielkości ekonomicznej gospodarstwa oraz regionu NUTS2 (2023).

⁽⁸⁾ Roczne statystyki dotyczące upraw ekologicznych (oparte na danych zebranych przez organy certyfikujące w państwach członkowskich).

⁽⁹⁾ Eurostat: powierzchnia upraw ekologicznych według metod produkcji rolnej i upraw (2023).

2.2. Stosowanie pestycydów w rolnictwie UE

W rolnictwie konwencjonalnym często wykorzystuje się pestycydy chemiczne⁽¹⁰⁾ jako główną metodę zapobiegania stratom w zbiorach spowodowanym przez agrofagi. Mimo że ich stosowanie jest ukierunkowane na konkretne agrofagi, te substancje chemiczne mają również szkodliwy wpływ na organizmy niebędące celem zwalczania, w tym w ekosystemach wodnych. Stosowanie pestycydów jest główną przyczyną spadku różnorodności biologicznej. Inne systemy rolnicze radzą sobie z agrofagami na różne sposoby – na przykład w systemach agroekologicznych do zwalczania agrofagów wykorzystuje się więcej metod opartych na różnorodności biologicznej i innych niechemicznych rozwiązaniach⁽¹¹⁾. W ramach rolnictwa ekologicznego stosowanie pestycydów nie jest dopuszczalne.

Co roku w UE sprzedaje się około 350 000 ton wszystkich rodzajów pestycydów. Wielkość ta w latach 2012–2019 utrzymała się na stałym poziomie. Sprzedaż pestycydów niechemicznych i chemicznych o niskim stopniu ryzyka wzrosła, chociaż nadal stanowi ona niewielki odsetek całkowitej sprzedaży pestycydów⁽¹²⁾.

2.3. Różnorodność biologiczna w ekosystemach rolniczych UE

W ocenie unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności na okres do 2020 r.⁽¹³⁾ podkreślono, że od 2010 r. stan różnorodności biologicznej w unijnych agroekosystemach stale się pogarszał, pogłębiając utratę różnorodności biologicznej obserwowaną w poprzednich dziesięcioleciach. Sytuacja ta jest szczególnie dotkliwa dla motyli występujących na obszarach trawiastych, ptaków krajobrazu rolniczego oraz dla siedlisk i gatunków chronionych na mocy dyrektyw dotyczących ochrony przyrody, które są związane z agroekosystemami.

W latach 1991–2018 populacje motyli występujących na obszarach trawiastych zmniejszyły się o 25 %⁽¹⁴⁾. Według oceny **Europejskiej czerwonej księgi** populacja około jednego na trzy gatunki pszczoł, motyli i bzygów zmniejsza się, przy czym jeden na dziesięć gatunków pszczoł i motyli oraz jeden na trzy gatunki bzygów jest zagrożony wyginięciem⁽¹⁵⁾. W ocenie wskazano, że główną rolę w tym spadku odgrywają intensywne praktyki rolnicze. Obszary, na których prowadzona jest intensywna działalność rolnicza, charakteryzują się zwiększonym stosowaniem pestycydów i większą utratą siedlisk, taką jak utrata elementów krajobrazu o wysokiej różnorodności, innych nieuprawianych siedlisk lub półnaturalnych użytków zielonych.

W przeciwieństwie do dzikich gatunków owadów zapylających populacje pszczoł miodnych jako gospodarskich owadów zapylających nie zmniejszają się na poziomie UE. Liczba rodzin pszczoły miodnej wzrosła o 15,7 % w latach 2018–2021⁽¹⁶⁾.

Podczas gdy w latach 1990–2021 populacje wszystkich pospolitych ptaków w UE zmniejszyły się o 12 %, a populacje pospolitych ptaków leśnych o 5 %, populacje pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego zmniejszyły się w tym samym okresie o 36 %⁽¹⁷⁾.

W sprawozdaniu o **stanie przyrody**⁽¹⁸⁾ z 2020 r. wykazano, że ponad 45 % siedlisk chronionych⁽¹⁹⁾, które zależą od rolnictwa lub podlegają jego wpływowi, charakteryzuje się złym stanem ochrony. Powód tej sytuacji jest dwójaki: z jednej strony nastąpiła intensyfikacja niektórych praktyk rolniczych, co wiąże się z wysokim poziomem stosowania pestycydów i intensywną orką, intensywnym wypasem lub koszeniem oraz nadmiernym nawożeniem niektórych łąk. Z drugiej strony zaniechanie działalności rolniczej lub przekształcenie w inne sposoby użytkowania gruntów doprowadziło do zaniku półnaturalnych siedlisk przyrodniczych, takich jak półnaturalne łąki, które są ważne z punktu widzenia ochrony przyrody. W sprawozdaniu wykazano również, że w przypadku chronionych użytków zielonych o szczególnym znaczeniu dla owadów zapylających można zaobserwować wyższy odsetek gatunków w złym stanie ochrony i gorsze tendencje w zakresie stanu ochrony niż w przypadku innych chronionych użytków zielonych.

⁽¹⁰⁾ Pestycydy chemiczne występują naturalnie albo są wytwarzane przez człowieka (pestycydy syntetyczne). Termin „pestycydy” w niniejszym komunikacie odnosi się do środków ochrony roślin zgodnie z definicją w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczące wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylające dyrektywę Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz.U. L 309 z 24.11.2009, s. 1), do których należą pestycydy chemiczne (wytworzone przez człowieka lub występujące naturalnie, takie jak ekstrakty roślinne) oraz pestycydy niechemiczne takie jak mikroorganizmy.

⁽¹¹⁾ Na przykład naturalne drapieżniki żywiące się agrofagami, zmianowanie upraw lub mechaniczne odchwaszczanie. Inne przykłady można znaleźć w wykazie zasad integrowanej ochrony roślin w załączniku III do Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów (Dz.U. L 309 z 24.11.2009, s. 71).

⁽¹²⁾ Eurostat: sprzedaż pestycydów z podziałem na substancje czynne (2023).

⁽¹³⁾ SWD(2022) 284 final.

⁽¹⁴⁾ Europejska Agencja Środowiska: europejski wskaźnik motyli występujących na obszarach trawiastych (2019).

⁽¹⁵⁾ <https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist>

⁽¹⁶⁾ https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-10/market-presentation-honey_autumn2022_en.pdf

⁽¹⁷⁾ Eurostat: wskaźniki dotyczące pospolitych ptaków (2022).

⁽¹⁸⁾ Europejska Agencja Środowiska: State of nature in the EU. Results from reporting under the nature directives 2013–2018 [Stan przyrody w UE – wyniki ze sprawozdań przedłożonych na podstawie dyrektyw dotyczących ochrony przyrody z lat 2013–2018] (2020).

⁽¹⁹⁾ Siedliska wymienione w załączniku I do Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. L 206 z 22.7.1992, s. 7).

https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm

Jak wspomniano w komunikacie pt. **Nowy ład na rzecz owadów zapylających** ⁽²⁰⁾ i na co wskazują dowody, za utratę różnorodności biologicznej i owadów zapylających odpowiadają również inne czynniki niż rolnictwo intensywne i stosowanie pestycydów. Czynniki te obejmują zmianę sposobu użytkowania gruntów i urbanizację, zmianę klimatu oraz inwazyjne gatunki obce.

2.4. Kontekst polityczny UE

Od czasu przedstawienia przez organizatorów przedmiotowej europejskiej inicjatywy obywatelskiej w lipcu 2019 r. minęło już ponad trzy i pół roku, ponieważ okres zbierania podpisów został wydłużony ze względu na pandemię COVID-19. W tym okresie w ramach polityki UE zaszły bardzo znaczące zmiany. W grudniu 2019 r. Komisja przyjęła **Europejski Zielony Ład** ⁽²¹⁾ – nową strategię wzrostu, która ma na celu pobudzenie gospodarki, poprawę zdrowia i jakości życia ludzi oraz dbałość o przyrodę. Zrównoważone systemy żywnościowe stanowią podstawowy element Europejskiego Zielonego Ładu. Ponadto zreformowana **wspólna polityka rolna UE** (WPR) ⁽²²⁾, którą Komisja zaproponowała w czerwcu 2018 r., została przyjęta przez współprawodawców w grudniu 2021 r., a plany strategiczne państw członkowskich weszły w życie 1 stycznia 2023 r. Będą one miały kluczowe znaczenie dla wsparcia osiągania celów Zielonego Ładu dotyczących konkretnie sektora rolnictwa.

Unijna **strategia „Od pola do stołu”** ⁽²³⁾ i **strategia na rzecz bioróżnorodności 2030** ⁽²⁴⁾, przyjęte w maju 2020 r., oraz unijny **plan działania na rzecz eliminacji zanieczyszczeń** ⁽²⁵⁾ przyjęty w maju 2021 r. to inicjatywy przewodnie w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. W ramach strategii „Od pola do stołu” i strategii na rzecz różnorodności biologicznej Komisja przyjęła w czerwcu 2022 r. dwa pionierskie wnioski – jeden dotyczący **rozporządzenia w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych** ⁽²⁶⁾ i jeden dotyczący **rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin** ⁽²⁷⁾. Wszystkie te inicjatywy mają bezpośredni związek z inicjatywą obywatelską. Tak jest również w przypadku **globalnych ram różnorodności biologicznej** ⁽²⁸⁾ uzgodnionych podczas 15. Konferencji Stron Konwencji Narodów Zjednoczonych o różnorodności biologicznej w grudniu 2022 r.

W kontekście wojny napastniczej Rosji przeciwko Ukrainie oraz kwestii przystępności cenowej żywności związanej z wysoką inflacją i cenami żywności Komisja opublikowała szereg dokumentów programowych ⁽²⁹⁾ dotyczących bezpieczeństwa żywnościowego i dostępności nawozów oraz wydajności ich stosowania. Podkreślono w nich, że przejście na zrównoważoną produkcję żywności jest najlepszym podejściem do osiągnięcia odporności w sektorze rolnym w UE i na świecie. W następstwie szczytu ONZ w sprawie systemów żywnościowych w 2021 r. Komisja zaangażowała się – jako jeden z głównych partnerów – w osiem koalicji na rzecz systemów żywnościowych, przede wszystkim w koalicję na rzecz agroekologii, której celem jest zwiększenie skali praktyk agroekologicznych i łańcuchów wartości. Koalicje te pokazują konkretne zaangażowanie UE w przyspieszenie transformacji zrównoważonych systemów żywnościowych na forach wielostronnych. Ta inicjatywa obywatelska stanowi wkład w debatę publiczną, prowadzoną również na szczelnie międzynarodowym, na temat tego, jak skutecznie dokonać tej transformacji.

3. ODPOWIEDŹ NA EUROPEJSKĄ INICJATYWĘ OBYWATELSKĄ

3.1. Postulat obywateli: stopniowe wycofywanie syntetycznych pestycydów w rolnictwie UE, poczynając od najbardziej niebezpiecznych, tak by do 2030 r. zmniejszyć ich stosowanie o 80 %, a do 2035 r. wyeliminować je całkowicie

Dyrektywa dotycząca zrównoważonego stosowania pestycydów ⁽³⁰⁾, przyjęta w 2009 r., ma na celu zmniejszenie zagrożenia związanego ze stosowaniem pestycydów i wpływu ich stosowania na zdrowie ludzi i na środowisko. Jednym z jej kluczowych elementów jest integrowana ochrona roślin, w ramach której propaguje się uprawę zdrowych plonów i naturalne zwalczanie szkodników, a zwalczanie przy pomocy środków chemicznych stosuje się tylko w ostateczności.

⁽²⁰⁾ COM(2023) 35 final.

⁽²¹⁾ COM(2019) 640 final.

⁽²²⁾ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en

⁽²³⁾ COM(2020) 381 final.

⁽²⁴⁾ COM(2020) 380 final.

⁽²⁵⁾ COM(2021) 400 final.

⁽²⁶⁾ COM(2022) 304 final.

⁽²⁷⁾ COM(2022) 305 final.

⁽²⁸⁾ <https://www.cbd.int/article/cop15-final-text-kunming-montreal-gbf-221222>

⁽²⁹⁾ COM(2022) 133 final; COM(2022) 590 final; SWD(2023) 4 final.

⁽³⁰⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów (Dz.U. L 309 z 24.11.2009, s. 71).

Odpowiadając na wcześniejszą europejską inicjatywę obywatelską pt. „Zakaz stosowania glifosatu i ochrona ludzi i środowiska przed toksycznymi pestycydami”⁽³¹⁾ przedłożoną w 2017 r., Komisja skupiła się na wspieraniu wdrażania dyrektywy dotyczącej zrównoważonego stosowania pestycydów oraz na ustanowieniu zharmonizowanych wskaźników ryzyka, aby umożliwić monitorowanie tendencji na poziomie UE. Komisja zobowiązała się do wykorzystania uzyskanych danych jako podstawy do określenia przyszłych wariantów strategicznych oraz do ponownej oceny sytuacji na późniejszym etapie, początkowo w sprawozdaniu z wdrażania. Ponadto w 2019 r. przyjęto **rozporządzenie w sprawie przejrzystości i zrównoważonego charakteru unijnej oceny ryzyka w łańcuchu żywnościowym**⁽³²⁾.

Wskaźniki pokazują, że między okresem 2015–2017 a 2020 r. wykorzystanie pestycydów chemicznych i związane z tym zagrożenie zmniejszyło się o 14 %, a wykorzystanie bardziej niebezpiecznych pestycydów zmniejszyło się o 26 %⁽³³⁾. Większe wykorzystanie pestycydów o niższym ryzyku, które są stosowane w większych ilościach na hektar, wyjaśnia, dlaczego ogólna sprzedaż pozostała na stałym poziomie. Z oceny dyrektywy dotyczącej zrównoważonego stosowania pestycydów wynika jednak, że nadal występują niedociągnięcia we wdrażaniu i egzekwowaniu dyrektywy, a jej cele nie zostały w wystarczającym stopniu osiągnięte⁽³⁴⁾.

W **Europejskim Zielonym Ładzie** ogłoszono cel polegający na znaczącym ograniczeniu stosowania chemicznych pestycydów i zagrożeń z nimi związanych. W **strategii „Od pola do stołu”** Komisja zobowiązała się podjąć działania w celu zmniejszenia ogólnego stosowania i ryzyka dotyczącego pestycydów chemicznych o 50 % oraz stosowania bardziej niebezpiecznych pestycydów o 50 % do 2030 r.

We wniosku dotyczącym rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin przyjętym przez Komisję w czerwcu 2022 r. zaproponowano prawnie wiążące cele na poziomie UE, zakładające ograniczenie stosowania pestycydów chemicznych i ryzyka z nimi związanego o 50 % oraz stosowania bardziej niebezpiecznych pestycydów do 2030 r., a także zaproponowano środki na rzecz zapewnienia lepszego zintegrowanego zarządzania ochroną przed szkodnikami. We wniosku zobowiązano państwa członkowskie do przyjęcia prawnie wiążących celów krajowych, które odpowiadają celom na poziomie UE. Ograniczono w nim także stosowanie pestycydów na obszarach wrażliwych, na których występują gatunki owadów zapylających zagrożonych wyginięciem.

W rozporządzeniu w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin uznano inicjatywę „Ratujmy pszczoły i rolników” oraz potrzebę ograniczenia stosowania pestycydów chemicznych. Wniosek ten jest obecnie omawiany na forum Parlamentu Europejskiego i Rady.

Cele zawarte we wniosku dotyczącym rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin wspierają zobowiązanie UE podjęte na podstawie **globalnych ram różnorodności biologicznej** przyjętych w grudniu 2022 r., polegające na zmniejszeniu ogólnego ryzyka związanego z pestycydami o co najmniej połowę do 2030 r.⁽³⁵⁾

W ramach oceny skutków leżącej u podstaw wniosku dotyczącego rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin Komisja zbadała, czy wyznaczenie celów wyższych niż 50 % byłoby właściwe. Ustalenie jakichkolwiek celów na poziomie UE w dziedzinie środowiska wiąże się z kompromisem między trzema powiązаныmi ze sobą czynnikami: ochroną środowiska i zdrowia ludzkiego, wykonalnością polityczną i rentownością. W ocenie skutków wykazano, że najbardziej pozytywny wpływ na zdrowie ludzkie i środowisko miałyby cel zakładający ograniczenie o 70–80 %. Jednak z uwagi na fakt, że osiągnięcie tego celu wymagałoby wprowadzenia szybkich i drastycznych zmian w praktykach rolniczych, zanim dostępne byłyby rozwiązania alternatywne, prawdopodobnie miałyby to większy wpływ na plony, a w konsekwencji największy koszt gospodarczy nie tylko dla rolników, ale dla całej gospodarki i konsumentów. Komisja uznała, że poziom ambicji wynoszący 50 % jest wariantem najwłaściwszym i najbardziej zrównoważonym, aby zapewnić ochronę środowiska i zdrowia ludzkiego oraz uniknąć poważnych konsekwencji dla przystępności cenowej żywności⁽³⁶⁾.

Zgodnie z wnioskiem dotyczącym rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin Komisja przeprowadzi ocenę po upływie czterech lat od daty wejścia w życie tego rozporządzenia, w której przyjrzy się postępowi poczynionym w zakresie zmniejszenia stosowania pestycydów i ryzyka z nimi związanego. Ważnymi czynnikami, które należy uwzględnić przy ocenie postępów w osiąganiu celów rozporządzenia, będą zmiany w zakresie wdrażania integrowanej ochrony roślin oraz rolnictwa ekologicznego i precyzyjnego.

⁽³¹⁾ <https://europa.eu/citizens-initiative/select-language?destination=/initiatives/details/2017/000002>

⁽³²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1381 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie przejrzystości i zrównoważonego charakteru unijnej oceny ryzyka w łańcuchu żywnościowym oraz zmieniające rozporządzenia (WE) nr 178/2002, (WE) nr 1829/2003, (WE) nr 1831/2003, (WE) nr 2065/2003, (WE) nr 1935/2004, (WE) nr 1331/2008, (WE) nr 1107/2009, (UE) 2015/2283 oraz dyrektywę 2001/18/WE (Dz.U. L 231 z 6.9.2019, s. 1).

⁽³³⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/sustainable-use-pesticides/farm-fork-targets-progress/eu-trends_en

⁽³⁴⁾ Zob. ocena dyrektywy dotyczącej zrównoważonego stosowania pestycydów dostępna w załączniku 8 do dokumentu SWD(2022) 170, Part 2/2; rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie wdrożenia dyrektywy 2009/128/WE dotyczącej zrównoważonego stosowania pestycydów (2019); sprawozdanie specjalne 05/2020 Europejskiego Trybunału Obrachunkowego: Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin – ograniczone postępy w zakresie pomiaru i zmniejszania ryzyka.

⁽³⁵⁾ <https://www.cbd.int/article/cop15-final-text-kunming-montreal-ghf-221222>; zob. cel 7.

⁽³⁶⁾ SWD(2022) 170 final.

We wniosku dotyczącym rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin nakłada się na rolników obowiązek korzystania z drzewa decyzyjnego integrowanej ochrony roślin, tak aby zawsze w pierwszej kolejności rozważali metody alternatywne w stosunku do pestycydów chemicznych. W przypadku upraw obejmujących 90 % użytków rolnych w państwach członkowskich rolnicy byłiby zobowiązani do przestrzegania szczegółowych krajowych przepisów dotyczących poszczególnych upraw, które stosują zasady integrowanej ochrony roślin do warunków lokalnych. Komisja zamierza aktywnie wspierać i monitorować opracowywanie takich przepisów przez państwa członkowskie. W tym celu Komisja zamierza uruchomić projekt w ramach **programu LIFE**, który wspierałby państwa członkowskie w opracowywaniu tych przepisów. Opierałby się on na projekcie pilotażowym „Zestaw narzędzi integrowanej ochrony roślin dla rolników”⁽³⁷⁾, w ramach którego przeanalizowano czynniki i bariery utrudniające stosowanie integrowanej ochrony roślin i opracowanych praktyk.

Aby ograniczyć stosowanie pestycydów chemicznych, dostępne muszą być rozwiązania alternatywne. Komisja podjęła już znaczące kroki w celu poprawy tej sytuacji. Przyjęła cztery rozporządzenia wykonawcze⁽³⁸⁾ na podstawie **rozporządzenia dotyczącego środków ochrony roślin**⁽³⁹⁾, zmieniające wymogi dotyczące danych, kryteria zatwierdzania i metody oceny w odniesieniu do zatwierdzania **biologicznych pestycydów zawierających mikroorganizmy** w celu przyspieszenia ich dostępu do rynku. W ramach inicjatywy „Lepsze szkolenia na rzecz bezpieczniejszej żywności”⁽⁴⁰⁾ dostępne są możliwości szkolenia w celu zdobycia wiedzy specjalistycznej w zakresie przeprowadzania oceny ryzyka związanego z mikroorganizmami stosowanymi jako pestycydy, wdrażania i kontroli integrowanej ochrony roślin na poziomie gospodarstwa oraz testowania sprzętu do aplikowania pestycydów. Komisja wystosowała również zaproszenie do składania wniosków w ramach Programu na rzecz jednolitego rynku na **dotacje finansowe** dla państw członkowskich (10 mln EUR w ciągu 5 lat) w celu zwiększenia ich zdolności do oceny wniosków, w szczególności w odniesieniu do mikroorganizmów. Kilka trwających projektów badawczych w ramach programów „**Horyzont Europa**” i „**Horyzont 2020**” koncentruje się na poszukiwaniu rozwiązań alternatywnych dla pestycydów chemicznych oraz na łączeniu stosowania narzędzi i technologii w celu integrowanej ochrony roślin.

Opracowanie nowych odmian roślin odpornych na szkodniki również pomaga zmniejszyć zależność od pestycydów. Wszystkie rodzaje podejść do hodowli, w tym **nowe techniki genomowe**, mogą przyspieszyć ten proces, a Komisja przedstawi wniosek prawny dotyczący ich stosowania w 2023 r. Również w tym zakresie w ramach programów „Horyzont 2020” i „Horyzont Europa” wsparciem objęto szereg projektów dotyczących hodowli odmian roślin odpornych na szkodniki i zmianę klimatu.

We wniosku dotyczącym rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin przewiduje się, że w pięcioletnim okresie przejściowym **rolnicy mogą otrzymać rekompensatę** w ramach WPR w celu pokrycia wszelkich kosztów związanych z dostosowaniem się do nowych wymogów. Stanowiłoby to uzupełnienie licznych interwencji ujętych już w programach nowej WPR, na przykład w ramach ekoschematów lub inicjatyw na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, w celu wspierania zrównoważonego stosowania pestycydów (zob. sekcja 3.3.2). Dzięki temu WPR będzie mogła odgrywać kluczową rolę we wspieraniu rolników w przechodzeniu na bardziej zrównoważone stosowanie pestycydów.

Zanim pestycyd będzie mógł zostać użyty, musi uzyskać zezwolenie wydane przez państwa członkowskie na podstawie rozporządzenia dotyczącego środków ochrony roślin. UE posiada jeden z najbardziej rygorystycznych systemów regulacyjnych na świecie⁽⁴¹⁾, zapewniający wysokie normy bezpieczeństwa dla zdrowia ludzi i zwierząt oraz środowiska, w tym pszczoł. Komisja **wprowadziła ograniczenia lub zakaz stosowania pestycydów niebezpiecznych dla pszczoł** (np. neonikotynoidów⁽⁴²⁾ i sulfoksafloru⁽⁴³⁾) i podjęła kroki w celu zaostrzenia oceny ryzyka związanego z pestycydami w odniesieniu do pszczoł⁽⁴⁴⁾. W szczególności w 2019 r. Komisja zwróciła się do Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) o aktualizację **wytycznych dotyczących pszczoł** w celu pełnego uwzględnienia nowej wiedzy naukowej. EFSA kończy obecnie prace nad tym przeglądem. Po przyjęciu przez EFSA zmienionych wytycznych dotyczących pszczoł Komisja zmieni odpowiednie rozporządzenia wykonawcze i wystąpi o zatwierdzenie wytycznych dotyczących pszczoł przez państwa członkowskie. Komisja zainicjowała również plan prac mający na celu opracowanie wszystkich niezbędnych i oczekujących na realizację **protokołów badania pestycydów na owadach zapylających**, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków dzikich.

⁽³⁷⁾ <https://agrilpm.eu>

⁽³⁸⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/micro-organisms_en

⁽³⁹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczące wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylające dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz.U. L 309 z 24.11.2009, s. 1).

⁽⁴⁰⁾ <https://better-training-for-safer-food.ec.europa.eu/training/?redirect=0>

⁽⁴¹⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides_en

⁽⁴²⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/approval-active-substances/renewal-approval/neonicotinoids_en

⁽⁴³⁾ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2022/686 z dnia 28 kwietnia 2022 r. zmieniające rozporządzenia wykonawcze (UE) 2015/1295 i (UE) nr 540/2011 w odniesieniu do warunków zatwierdzenia substancji czynnej sulfoksafloru (Dz.U. L 126 z 29.4.2022, s. 18).

⁽⁴⁴⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/protection-bees_en

Spadek liczebności owadów zapylających jest zjawiskiem występującym na całym świecie. Komisja przyjęła zatem niedawno rozporządzenie ⁽⁴⁵⁾ w celu obniżenia **najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości** dwóch neonikotynoidów, które nie są już zatwierdzone w UE (chlotianidyny i tiametoksamu), we wszystkich artykułach spożywczych do najniższego poziomu, jaki można zmierzyć przy użyciu najnowszych technologii, niezależnie od tego, czy produkt jest produkowany w UE, czy przywożony z państw trzecich. Komisja przygotowała również projekt rozporządzenia w celu ustanowienia programu prac dotyczącego przeglądu i ewentualnego zatwierdzenia na poziomie UE **sejfników i synergików** stosowanych w pestycydach. Ostatnio przyjęła ona rozporządzenie wykonawcze określające szczegółowe zasady identyfikacji **składników obojętnych** niedozwolonych w pestycydach ⁽⁴⁶⁾. W obu rozporządzeniach uwzględniono wpływ na pszczoły i inne owady zapylające.

W październiku 2022 r. w ramach pakietu „zero zanieczyszczeń” Komisja przyjęła wniosek ustawodawczy ⁽⁴⁷⁾ dotyczący zmiany wykazów **zanieczyszczeń mających wpływ na wody powierzchniowe i podziemne**, w tym pestycydów, który jest obecnie przedmiotem rozmów na forum Parlamentu Europejskiego i Rady. Państwa członkowskie byłyby zobowiązane do zmniejszenia emisji wszystkich tych zanieczyszczeń w celu spełnienia nowych norm jakości.

Bardziej szczegółowe dane dotyczące stosowania i obecności pestycydów w środowisku są niezbędne do wspierania aktualnych środków z zakresu polityki i kształtowania prawodawstwa po 2030 r. Dane dotyczące stosowania pestycydów będą udostępniane na podstawie rozporządzenia w sprawie statystyk dotyczących nakładów i produkcji w rolnictwie ⁽⁴⁸⁾ przyjętego w grudniu 2022 r. Komisja przyjęła niedawno rozporządzenie wykonawcze ⁽⁴⁹⁾ na podstawie rozporządzenia dotyczącego środków ochrony roślin, aby ustanowić wspólne zasady dotyczące dokumentacji, którą muszą prowadzić profesjonalni użytkownicy pestycydów.

Co więcej, Komisja planuje zaproponować w 2023 r. prawnie wiążące cele w zakresie ograniczenia **marnotrawienia żywności** ⁽⁵⁰⁾. Wyrzucana żywność to marnowanie środków produkcji rolnej, w tym pestycydów. Komisja planuje zaproponować w 2023 r. ramy legislacyjne na potrzeby **zrównoważonych systemów żywnościowych** ⁽⁵¹⁾, aby ustanowić wspólne definicje, ogólne zasady i cele na potrzeby włączenia kwestii zrównoważonego rozwoju do polityki związanej z żywnością.

3.2. **Postulat obywateli: przywrócenie naturalnych ekosystemów na obszarach rolniczych, tak by rolnictwo stało się nośnikiem procesu odbudowy różnorodności biologicznej**

Drugi cel europejskiej inicjatywy obywatelskiej – przywrócenie naturalnych ekosystemów na obszarach rolniczych, tak by rolnictwo stało się nośnikiem procesu odbudowy różnorodności biologicznej – jest zgodny z celem UE określonym w **strategii na rzecz bioróżnorodności 2030**, polegającym na przywróceniu przyrody na gruntach rolnych w ramach szerszego planu odbudowy zasobów przyrodniczych w UE. W strategii podkreśla się kluczową rolę sektora rolnego w zachowaniu różnorodności biologicznej oraz uznaje się rolników za opiekunów naszych gruntów, których należy wspierać w przechodzeniu na zrównoważone gospodarowanie gruntami i zachęcać do takiej zmiany.

Aby zapewnić więcej przestrzeni dla przyrody, strategia na rzecz bioróżnorodności przewiduje obecność **elementów krajobrazu o wysokiej różnorodności** na co najmniej 10 % użytków rolnych. Elementy te zapewniają istotne zasoby dla wielu gatunków, takie jak tereny żerowania, gniazdowania i rozrodu. Ponadto strategia ta przewiduje uzyskanie znacznie wyższego poziomu stosowania praktyk agroekologicznych, a w strategii „Od pola do stołu” wyznaczono cel, jakim jest przeznaczenie co najmniej 25 % gruntów rolnych na **rolnictwo ekologiczne**. Otworzy to przestrzeń dla różnorodności

⁽⁴⁵⁾ Rozporządzenie Komisji (UE) 2023/334 z dnia 2 lutego 2023 r. zmieniające załączniki II i V do rozporządzenia (WE) nr 396/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości chlotianidyny i tiametoksamu w określonych produktach lub na ich powierzchni (Dz.U. L 47 z 15.2.2023, s. 29).

⁽⁴⁶⁾ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2023/574 z dnia 13 marca 2023 r. ustanawiające szczegółowe zasady identyfikacji składników obojętnych niedozwolonych w środkach ochrony roślin zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 (Dz.U. L 75 z 14.3.2023, s. 7).

⁽⁴⁷⁾ COM(2022) 540 final (zmieniający ramową dyrektywę wodną, dyrektywę w sprawie środowiskowych norm jakości i dyrektywę w sprawie wód podziemnych).

⁽⁴⁸⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2379 z dnia 23 listopada 2022 r. w sprawie statystyk dotyczących nakładów i produkcji w rolnictwie, zmiany rozporządzenia Komisji (WE) nr 617/2008 oraz uchylecia rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1165/2008, (WE) nr 543/2009 i (WE) nr 1185/2009 oraz dyrektywy Rady 96/16/WE (Dz.U. L 315 z 7.12.2022, s. 1).

⁽⁴⁹⁾ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2023/564 z dnia 10 marca 2023 r. w odniesieniu do treści i formatu dokumentacji dotyczącej środków ochrony roślin prowadzonej i przechowywanej przez użytkowników profesjonalnych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 (Dz.U. L 74 z 13.3.2023, s. 4).

⁽⁵⁰⁾ https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste/eu-actions-against-food-waste/food-waste-reduction-targets_en

⁽⁵¹⁾ https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy/legislative-framework_en

biologicznej w produktywnych częściach krajobrazów rolniczych i będzie wspierać przejście na zrównoważony system produkcji żywności. Aby osiągnąć cel UE i pomóc sektorowi rolnictwa ekologicznego w osiągnięciu pełnego potencjału, Komisja opracowała **plan działania na rzecz produkcji ekologicznej** w UE na lata 2021–2027 ⁽⁵²⁾.

Aby wspomóc odbudowę różnorodności biologicznej w ekosystemach rolniczych, konieczne jest również zmniejszenie presji ze strony zanieczyszczeń chemicznych i innych substancji. W szczególności dotyczy to pestycydów, jak przedstawiono w poprzedniej sekcji, ale także utraty składników odżywczych z nawozów. W strategii na rzecz bioróżnorodności określono cel, jakim jest ograniczenie utraty składników odżywczych z rolnictwa o co najmniej 50 % do 2030 r., dążąc jednocześnie do zagwarantowania, aby żyzność gleb nie uległa pogorszeniu. Cel ten zostanie osiągnięty dzięki działaniom w ramach szeregu środków, w tym **planu zintegrowanej gospodarki składnikami odżywczymi** ⁽⁵³⁾.

Aby odtworzyć zniszczone ekosystemy w całej Europie i umożliwić długoterminową, trwałą odbudowę różnorodnej biologicznie i odpornej przyrody, Komisja przyjęła w czerwcu 2022 r. pierwszy ogólnounijny wniosek dotyczący **rozporządzenia w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych** ⁽⁵⁴⁾. Obejmuje on nadrzędny cel w zakresie odbudowy połączony z wiążącymi celami dla konkretnych ekosystemów. Działania w zakresie odbudowy na gruntach rolnych obejmują przywrócenie funkcji i usług ekosystemów, z których zapyłanie przez zwierzęta jest jednym z najistotniejszych. Proponowane zobowiązania dotyczące ekosystemów rolniczych obejmują umożliwienie odbudowy populacji motyli występujących na obszarach trawiastych i ptaków krajobrazu rolniczego, ponowne nawadnianie torfowisk oraz zwiększenie udziału gruntów rolnych zawierających elementy krajobrazu o wysokiej różnorodności.

Proponowany akt w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych obejmuje konkretny, prawnie wiążący cel dla państw członkowskich dotyczący odwrócenia spadku **populacji owadów zapylających** do 2030 r. i osiągnięcia tendencji wzrostowej w późniejszym okresie, a także obejmuje metodę regularnego monitorowania owadów zapylających. Zgodnie z wnioskiem Komisji oczekuje się, że państwa członkowskie przedstawią Komisji krajowe plany odbudowy wskazujące, w jaki sposób osiągną cele. Byłyby one również zobowiązane do monitorowania postępów i składania sprawozdań na ich temat.

Działania na rzecz odbudowy zasobów przyrodniczych są potrzebne również pod ziemią. W listopadzie 2021 r. Komisja przyjęła **Strategię UE na rzecz ochrony gleb 2030** ⁽⁵⁵⁾. W strategii podkreślono znaczenie różnorodności biologicznej gleby dla zdrowia ekosystemu oraz określono konkretne działania mające na celu lepsze zrozumienie i lepszą ochronę różnorodności biologicznej gleby, w tym poprzez misję programu „Horyzont Europa” zatytułowaną „pakt na rzecz zdrowych gleb w Europie” ⁽⁵⁶⁾. Zatrzymanie i odwrócenie procesu utraty różnorodności biologicznej gleby jest jednym z zasadniczych aspektów zawartej w strategii wizji osiągnięcia zdrowych gleb do 2050 r. Aby urzeczywistnić tę wizję, w 2023 r. Komisja planuje przyjąć wniosek dotyczący aktu o zdrowiu gleb.

W nowej **wspólnej polityce rolnej** (WPR) na lata 2023–2027 znacznie zwiększono ambicje środowiskowe w porównaniu z poprzednią polityką. W szczególności zawiera ona zestaw warunków środowiskowych, które muszą spełnić wszyscy rolnicy otrzymujący wsparcie w ramach WPR ⁽⁵⁷⁾, obejmujących około 90 % powierzchni użytków rolnych w UE. Warunki te obejmują „normy dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska” (GAEC), z których kilka ma na celu ochronę i przywrócenie różnorodności biologicznej. Na przykład rolnicy muszą przeznaczyć 4 % swoich gruntów ornych na elementy i obszary nieprodukcyjne, takie jak żywopłoty, stawy, łąki śródpolne, pasy kwietne i ugory – przy czym dotyczy to *wszystkich* rolników otrzymujących jakiegokolwiek płatności obszarowe lub płatności z tytułu zwierząt w ramach WPR. W innej normie GAEC wymaga się od rolników utworzenia wzdłuż cieków wodnych stref buforowych wolnych od pestycydów i nawozów.

Oprócz tych warunków WPR na lata 2023–2027 będzie wspierać rolników, którzy dobrowolnie stosują bardziej zrównoważone praktyki. Przeznacza się w jej ramach blisko 100 mld EUR – jedną trzecią budżetu WPR – na wsparcie tej transformacji ekologicznej i klimatycznej do 2027 r. Aby osiągnąć ten cel, państwa członkowskie proponują nowe ekoschematy, w ramach których co najmniej 25 % budżetu przeznacza się na płatności bezpośrednie, a także zestaw instrumentów rozwoju obszarów wiejskich, w ramach których co najmniej 35 % budżetu przeznacza się na praktyki środowiskowe (zob. sekcja 3.3).

⁽⁵²⁾ COM(2021) 141 final/2.

⁽⁵³⁾ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12899-Nutrients-action-plan-for-better-management_pl

⁽⁵⁴⁾ COM(2022) 304 final.

⁽⁵⁵⁾ COM(2021) 699 final.

⁽⁵⁶⁾ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/soil-health-and-food_en

⁽⁵⁷⁾ Wszelkie wsparcie otrzymane na podstawie powierzchni gruntu lub liczby zwierząt.

Co więcej, 24 stycznia 2023 r. Komisja Europejska przyjęła komunikat „**Nowy ład na rzecz owadów zapylających**”⁽⁵⁸⁾ zmieniający **inicjatywę UE na rzecz owadów zapylających z 2018 r.** Stanowi on odpowiedź na coraz częstsze apele, w tym Europejskiego Trybunału Obrachunkowego⁽⁵⁹⁾ i europejskiej inicjatywy obywatelskiej „Ratujmy pszczoły i rolników”, o poprawę ochrony owadów zapylających i zajęcie się przyczynami spadku ich liczebności oraz jego konsekwencjami dla bezpieczeństwa żywnościowego, zdrowia ludzi, jakości życia i ekosystemów. Opiera się on na kompleksowym procesie konsultacji i stanowi kontynuację przeglądu inicjatywy na rzecz owadów zapylających⁽⁶⁰⁾ przeprowadzonego w maju 2021 r. W ramach tego przeglądu wykazano, że chociaż inicjatywa ta pozostaje właściwym narzędziem polityki, nadal istnieją poważne wyzwania, którym należy sprostać, aby zatrzymać i odwrócić tendencję spadkową liczebności owadów zapylających.

Nowy ład na rzecz owadów zapylających ustanawia ambitne ramy. Obejmuje on 42 działania mające na celu usunięcie przyczyn spadku liczebności owadów zapylających, pogłębienie wiedzy i zmobilizowanie wszystkich podmiotów w całym społeczeństwie. Ma on zwłaszcza na celu:

- i) stworzenie solidnego systemu monitorowania gatunków owadów zapylających i zagrożeń, na jakie są one narażone;
- ii) określenie kluczowych obszarów występowania owadów zapylających i stworzenie sieci korytarzy ekologicznych – „Buzz Lines” (linie lotu owadów) – aby odpowiednio połączyć te obszary;
- iii) propagowanie w ramach WPR praktyk rolniczych przyjaznych dla owadów zapylających;
- iv) łagodzenie wpływu stosowania pestycydów na owady zapylające;
- v) mobilizowanie przedsiębiorstw i obywateli, zwłaszcza poprzez wspieranie zaangażowania młodzieży i partycypacyjnego sprawowania rządów; oraz
- vi) wspieranie działań na rzecz owadów zapylających na szczeblu krajowym, regionalnym oraz lokalnym.

Nowy ład na rzecz owadów zapylających stanowi uzupełnienie wniosku Komisji dotyczącego aktu w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych i wykonanie zobowiązania do odwrócenia spadku liczebności dzikich owadów zapylających do 2030 r., określonego w strategii na rzecz bioróżnorodności.

3.3. **Postulat obywateli: zreformować rolnictwo poprzez nadanie priorytetowego znaczenia drobnym, zróżnicowanym i zrównoważonym gospodarstwom rolnym, wspieranie szybkiego wzrostu praktyk agroekologicznych i produkcji organicznej oraz umożliwienie niezależnego szkolenia rolników i prowadzenia badań nad uprawami wolnymi od pestycydów i organizmów zmodyfikowanych genetycznie.**

Z biegiem lat we WPR w coraz większym stopniu uwzględniano kwestie środowiskowe poprzez wykorzystanie kluczowych instrumentów, takich jak zasada wzajemnej zgodności i środki rolnośrodowiskowe. Jak wspomniano powyżej, w nowej polityce na lata 2023–2027 podjęto istotne kroki w celu wsparcia przejścia na rolnictwo zrównoważone i oczekuje się, że w znacznym stopniu przyczyni się ona do realizacji ambicji strategii „Od pola do stołu” i strategii na rzecz bioróżnorodności, a tym samym do spełnienia postulatów europejskiej inicjatywy obywatelskiej. Na podstawie oceny lokalnych warunków i potrzeb państwa członkowskie przygotowały **krajowe plany strategiczne WPR** na lata 2023–2027 (zwane dalej „planami”⁽⁶¹⁾), wyjaśniając, w jaki sposób będą kierować wsparcie, aby osiągnąć cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne określone w ramach WPR.

3.3.1. *Wsparcie dla rolnictwa drobnego i zróżnicowanego*

W ramach WPR podejmuje się dalsze kroki w celu osiągnięcia sprawiedliwszego podziału wsparcia dochodów i skierowania go do najbardziej potrzebujących gospodarstw rolnych, zwłaszcza **gospodarstw małych i średnich**. Przewiduje się w jej ramach blisko 29 mld EUR rocznie na rozwiązanie problemu utrzymującej się różnicy między dochodem z działalności rolniczej a średnim wynagrodzeniem w całej gospodarce, a także różnic w dochodach między różnymi sektorami rolnictwa i rodzajami gospodarstw. Rolnicy, którzy prowadzą mniejsze gospodarstwa, mogą otrzymać wyższe wsparcie dochodu poprzez płatności uzupełniające, w ramach których dokonuje się redystrybucji wsparcia dochodu z większych gospodarstw.

WPR będzie nadal wspierać **sektor pszczelarski**, z rocznym wkładem UE wynoszącym 60 mln EUR w obecnych planach. Wsparcie może być udzielone na pomoc techniczną, szkolenia i usługi doradcze, badania, analizy laboratoryjne dotyczące produktów pszczelich i strat pszczół, promocję oraz marketing. WPR wspiera również inwestycje mające na celu poprawę produkcji, zwalczanie agrofagów i chorób oraz zapobieganie szkodom spowodowanym przez niekorzystne warunki klimatyczne.

⁽⁵⁸⁾ COM(2023) 35 final.

⁽⁵⁹⁾ Europejski Trybunał Obrachunkowy, Sprawozdanie specjalne nr 15/2020: „Ochrona dzikich owadów zapylających w UE – inicjatywy Komisji nie zaowocowały poprawą sytuacji”.

⁽⁶⁰⁾ COM(2021) 261 final.

⁽⁶¹⁾ Istnieje 28 planów strategicznych WPR: po jednym dla każdego z 27 państw członkowskich UE i dwa dla Belgii.

Jeżeli chodzi o zróżnicowane rolnictwo, WPR wspiera dochody rolników i przyczynia się do równowagi geograficznej w UE poprzez utrzymanie rolnictwa na obszarach peryferyjnych. Pomaga to ograniczyć nadmierną specjalizację i uniknąć koncentracji produkcji na najbardziej wydajnych obszarach. To z kolei pomaga utrzymać wyższy stopień różnorodności produkcji i systemów rolniczych na obszarach wiejskich.

3.3.2. Wsparcie dla zrównoważonych, agroekologicznych i ekologicznych praktyk

Plany państw członkowskich obejmują następujące środki mające na celu wspieranie rolników w przechodzeniu na odporne i zrównoważone rolnictwo.

- Ogólnie rzecz biorąc, wartość docelowa UE ⁽⁶²⁾ w przypadku udziału gruntów rolnych, którym należy zaoferować wsparcie w zakresie **ograniczenia stosowania pestycydów i ryzyka związanego z ich stosowaniem**, wynosi ponad 26 %. Rolnicy mogą ubiegać się o ekoschematy dotyczące integrowanej ochrony roślin lub innych rodzajów zarządzania pestycydami. Obejmuje to na przykład zakaz chemicznego zwalczania agrofagów (uwzględniony w 15 planach) lub czasowy lub ilościowy zakaz bądź czasowe lub ilościowe ograniczenie stosowania pestycydów (uwzględnione w 17 planach). 16 planów obejmuje wsparcie w ramach rozwoju obszarów wiejskich, które wiąże się z ograniczeniem stosowania pestycydów lub zakazem ich stosowania na określonych obszarach geograficznych, takich jak obszary Natura 2000 lub strefy ochrony wody pitnej. Inne zobowiązania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich dotyczą stosowania technik rolnictwa precyzyjnego i praktyk integrowanej ochrony roślin, takich jak stosowanie tradycyjnych lub tolerancyjnych odmian roślin uprawnych, które wymagają mniejszej ilości pestycydów, lub ekstensywnego zmianowania upraw, które zmniejsza prawdopodobieństwo porażenia agrofagiem.
- Wartość docelową UE dla wsparcia **ochrony lub przywrócenia różnorodności biologicznej** szacuje się na 31 % użytków rolnych UE (blisko 49,5 mln hektarów). W szczególności wsparcie zostanie przyznane dla około 2,86 mln hektarów na utrzymanie lub zachowanie **elementów krajobrazu** w ramach ekoschematów lub poprzez rozwój obszarów wiejskich. Takie elementy krajobrazu obejmują siedliska, które wspierają cykl życia owadów zapylających. W przypadku ekoschematów dotyczy to np. sadzenia drzew i żywopłotów (uwzględnione w 16 planach), utrzymywania gruntów ugorowanych (uwzględnione w 17 planach) oraz tworzenia stref buforowych porośniętych trawą, kwiatami i roślinami miododajnymi (uwzględnione w 16 planach). Niektóre plany obejmują wsparcie rozwoju obszarów wiejskich w odniesieniu do elementów krajobrazu, w tym pasów kwiatnych na polach lub miedzach śródpolnych. Państwa członkowskie oferują również wsparcie dla **inwestycji** mających na celu stworzenie elementów krajobrazu. Ponadto niektóre plany wspierają zachowanie tradycyjnych **systemów produkcji rolnej i krajobrazów**, takich jak tradycyjne winnice odmianowe, sady lub naturalne, bogate gatunkowo użytki zielone, które są zarządzane przy bardzo ograniczonym użyciu pestycydów chemicznych (lub całkowitym zakazie ich stosowania). Co więcej, w 13 planach uwzględniono płatności dla obszarów **Natura 2000**.
- Dostępne jest również wsparcie dla systemów obejmujących całe gospodarstwa, takich jak **system rolno-leśny i agroekologia**. Wartość docelowa UE w zakresie wspierania nowych gruntów zalesionych, w tym systemu rolno-leśnego i drewnianych elementów krajobrazu, wynosi blisko 623 000 hektarów.
- W ramach **rolnictwa ekologicznego** stosowanie pestycydów jest ściśle ograniczone do produktów wymienionych w wykazie z wykluczeniem pestycydów syntetycznych ⁽⁶³⁾. W ramach WPR intensywnie propaguje się i wspiera rolnictwo ekologiczne jako środek pomagający w osiągnięciu celu strategii „Od pola do stołu”, jakim jest przeznaczenie do 2030 r. co najmniej 25 % użytków rolnych UE na tego rodzaju rolnictwo. Wszystkie państwa członkowskie wspierają zarówno konwersję, jak i utrzymanie rolnictwa ekologicznego w ramach ekoschematów lub rozwoju obszarów wiejskich. W swoich planach 6 państw członkowskich zawarło krajowe cele dotyczące rolnictwa ekologicznego do 2027 r., a 14 państw członkowskich – do 2030 r. 19 państw członkowskich dąży do zwiększenia udziału przeznaczonych na rolnictwo ekologiczne użytków rolnych o co najmniej 25 % w porównaniu z rokiem 2020 w ujęciu proporcjonalnym, a 9 z tych państw członkowskich dąży do co najmniej podwojenia tego udziału.

Co więcej, UE **przyjęła nowe wyłączenie od stosowania unijnych reguł konkurencji** ⁽⁶⁴⁾ umożliwiające zawieranie porozumień między producentami produktów rolnych, działającymi samodzielnie lub we współpracy z innymi podmiotami należącymi do łańcucha dostaw produktów rolno-spożywczych, których celem jest stosowanie norm zrównoważonego rozwoju wyższych niż normy przewidziane w prawie Unii lub prawie krajowym. Takie porozumienia mogą dotyczyć ograniczenia stosowania pestycydów, ochrony i odbudowy różnorodności biologicznej i ekosystemów, a także innych celów środowiskowych, zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt. Zgodnie z tym przepisem ograniczenia konkurencji są

⁽⁶²⁾ Suma celów zawartych przez wszystkie państwa członkowskie w ich planach strategicznych WPR, które mają zostać osiągnięte do końca okresu objętego planem strategicznym WPR.

⁽⁶³⁾ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2021/1165 z dnia 15 lipca 2021 r. zezwalające na stosowanie niektórych produktów i substancji w produkcji ekologicznej oraz ustanawiające ich wykazy (Dz.U. L 253 z 16.7.2021, s. 13).

⁽⁶⁴⁾ Art. 210a rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych, wprowadzony Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2117 z dnia 2 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina i (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej (Dz.U. L 435 z 6.12.2021, s. 262).

dopuszczalne, jeżeli są niezbędne do osiągnięcia przewidzianej normy zrównoważonego rozwoju. Oznacza to, że producenci produktów rolnych mogą odnieść korzyści w postaci np. wyższego wynagrodzenia, pewności określonej ilości dostaw lub promowania ich produktów przez innych uczestników łańcucha w zamian za wprowadzone przez nich ulepszenia związane ze zrównoważonym rozwojem.

3.3.3. *Umożliwienie niezależnego szkolenia rolników i prowadzenia badań nad uprawami wolnymi od pestycydów i organizmów zmodyfikowanych genetycznie*

Doradztwo dla rolników w tej transformacji ekologicznej ma kluczowe znaczenie, ponieważ często zapewnia im wsparcie we wdrażaniu nowych technik, potencjalnie z wykorzystaniem nowego materiału, lub w efektywnym zarządzaniu zasobami i środkami produkcji. Większość państw członkowskich zaplanowała wykorzystanie środków z WPR na wsparcie **usług doradczych**. Państwa członkowskie muszą również zapewnić, aby udzielane doradztwo było bezstronne oraz aby doradcy świadczący usługi doradcze byli odpowiednio wykwalifikowani i przeszkoleni i nie pozostawali w konflikcie interesów. **System wiedzy i innowacji w rolnictwie** ⁽⁶⁵⁾ ma na celu zapewnienie, by doradcy mieli dostęp do badań i byli poinformowani o najnowszych technikach i innowacyjnych praktykach.

Komisja będzie nadal udzielać wsparcia i propagować, poprzez organizację warsztatów i seminariów, wymianę najlepszych praktyk między państwami członkowskimi i innymi zainteresowanymi stronami, za pośrednictwem **sieci WPR** ⁽⁶⁶⁾. W działania te zaangażowani będą doradcy, którzy z kolei będą mogli lepiej doradzać rolnikom w terenie.

Jeżeli chodzi o **badania naukowe**, w 2024 r. w ramach unijnego programu „Horyzont Europa” zapoczątkowane zostanie partnerstwo ⁽⁶⁷⁾ z państwami członkowskimi w celu poszerzenia bazy wiedzy oraz dostarczenia rozwiązań i narzędzi, które będą stanowić podstawę **transformacji agroekologicznej** w Europie. Partnerstwo to będzie badać, w jaki sposób agroekologia może stać się kluczowym instrumentem służącym ograniczeniu i stopniowemu wycofywaniu stosowania pestycydów w rolnictwie oraz maksymalnemu zwiększeniu wkładu rolnictwa w ochronę różnorodności biologicznej i odbudowę zasobów przyrodniczych. Ponadto w ramach programu „Horyzont Europa” finansowanych jest ponad 30 projektów badawczych o budżecie co najmniej 200 mln EUR, dotyczących ograniczonego stosowania pestycydów w rolnictwie oraz zrównoważonych i przyjaznych dla owadów zapylających praktyk rolniczych, takich jak agroekologia, rolnictwo ekologiczne i przywracanie usług zapylania.

4. WNIOSEK

Europejska inicjatywa obywatelska „Ratujmy pszczoły i rolników” odzwierciedla obawy społeczeństwa dotyczące zrównoważenia środowiskowego i społeczno-gospodarczego europejskiego rolnictwa. Komisja z zadowoleniem przyjmuje tę inicjatywę i uznaje jej znaczenie, zwłaszcza że zmiana klimatu i utrata różnorodności biologicznej stanowią coraz większe wyzwanie dla europejskiego rolnictwa. Inicjatywa ta nawiązuje do apeli wygłoszonych na Konferencji w sprawie przyszłości Europy ⁽⁶⁸⁾, podczas której obywatele podkreślali potrzebę bezpiecznej, zrównoważonej, sprawiedliwej, uwzględniającej ochronę klimatu i przystępnej cenowo produkcji żywności, zapewniającej poszanowanie zasad zrównoważonego rozwoju, środowiska, ochrony różnorodności biologicznej i ekosystemów, przy jednoczesnym zagwarantowaniu bezpieczeństwa żywnościowego.

Od 2019 r., kiedy to przedstawiono tę inicjatywę i rozpoczęto zbieranie deklaracji poparcia dla niej, Komisja podjęła ambitne działania w ramach Europejskiego Zielonego Ładu, aby zapewnić zrównoważony charakter systemów żywnościowych, obejmujące unijną strategię „Od pola do stołu”, strategię na rzecz bioróżnorodności i plan działania na rzecz eliminacji zanieczyszczeń, wraz z WPR. Środki te stanowią łącznie kompleksową odpowiedź na postulaty przedstawione w ramach tej inicjatywy.

Wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin wyznacza ambitną drogę do ograniczenia ryzyka związanego z pestycydami chemicznymi i ograniczenia ich stosowania w rolnictwie UE. Wzmacnia on w sposób proporcjonalny i zrównoważony bieżące działania mające na celu ograniczenie stosowania pestycydów chemicznych i ryzyka z nimi związanego w ekosystemach lądowych i wodnych oraz unijny system wydawania zezwoleń na stosowanie pestycydów. Zgodnie z wnioskiem Komisji rozporządzenie to zostałoby poddane ocenie po czterech latach.

⁽⁶⁵⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013 (Dz.U. L 435 z 6.12.2021, s. 1).

⁽⁶⁶⁾ <https://eu-cap-network.ec.europa.eu>

⁽⁶⁷⁾ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/agriculture-forestry-and-rural-areas/ecological-approaches-and-organic-farming/partnership-agroecology_en

⁽⁶⁸⁾ <https://futureu.europa.eu/pl>

Wniosek dotyczący aktu w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych i nowy ład na rzecz owadów zapylających mogą wspólnie znacznie przyczynić się do zmiany sytuacji w zakresie ochrony owadów zapylających na poziomie UE. Zapewniają one zwiększenie poziomu ambicji określonego w ramach unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności, aby odwrócić spadek populacji owadów zapylających do 2030 r. i sprawić, by przyroda powróciła na grunty rolne.

Plany państw członkowskich w ramach WPR będą wspierać rolników, w tym małe gospodarstwa (rolne), w przejściu na wyższy poziom zrównoważenia i odporności systemów rolniczych w latach 2023–2027.

Z tych powodów, zamiast proponować nowe akty ustawodawcze, priorytetem jest zapewnienie szybkiego przyjęcia wniosków negocjowanych obecnie przez współprawodawców, a następnie ich wdrożenie wraz z WPR. Komisja dołoży wszelkich starań, aby osiągnąć ten cel, i zachęca wszystkie zainteresowane podmioty do wniesienia wkładu w jego realizację. Ponad milion deklaracji poparcia dla tej inicjatywy obywatelskiej jest wyraźnym sygnałem i zachętą do utrzymania wysokiego poziomu ambicji wniosków Komisji. Sukces Europejskiego Zielonego Ładu w stymulowaniu tej transformacji zależy od całego społeczeństwa – w tym obywateli, rolników, przedsiębiorstw, naukowców, organów publicznych i instytucji europejskich.
